

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ
СЛІШИХ ТА ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ**

УКРАЇНСЬКА МОВА

6-7 класи

Укладачі: Гудим І.М., канд. пед. наук, завідувач лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України;
Немченко М.В., учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, «учитель-методист» КЗ «ХСНВК ім.В.Г.Короленка»;

Київ - 2015

Основа: Навчальна програма з української мови для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів (зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 29.05.2015 № 585) Укладачі: Г.Т.Шелехова, М.І.Пентилюк, В.І.Новосьолова, Т.Д.Гнаткович, Н.Б.Коржова, К.В.Таранік-Ткачук.

Пояснювальна записка

Програму з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання розроблено на основі Закону України "Про загальну середню освіту" й нового Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Програма в повному обсязі змісту та державних вимог до рівня мовленнєвої компетентності учнів цілком відповідає пізнавальним та освітнім можливостям сліпих та учнів зі зниженим зором. До цієї програми додано нову графу «Спрямування корекційно-розвиткової роботи», в якій розкрито напрями корекційно-розвиткової роботи на розвиток, удосконалення, спеціальне формування, корекцію пізнавальної та мовленнєвої діяльності учнів з тяжкими порушеннями зору, які зумовили деяку недостатність розвитку цих процесів, на матеріалі усіх змістових ліній курсу. Ця робота теж ґрунтується на засадах компетентнісного, когнітивно-комунікативного, особистісно зорієнтованого й діяльнісного підходів до навчання.

Основна **мета** навчання української мови учнів з порушеннями зору, як і учнів з нормальним зором, полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності.

Відповідно до поставленої мети головними **завданнями** навчання української мови в основній школі є наступні:

- виховання стійкої мотивації й свідомого прагнення до вивчення української мови;
- формування в школярів компетентностей комунікативно доцільно й виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування, дотримуючись норм українського етикету;
- ознайомлення з мовною системою й формування на цій основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних і правописних умінь і навичок; здатності учня до аналізу й оцінки мовних явищ і фактів;
- формування вмінь розрізняти, аналізувати, класифікувати мовні факти, оцінювати їх із погляду нормативності, відповідності ситуації та сфері спілкування; працювати з текстом, здійснювати пошук інформації в різноманітних джерелах, здатності передавати її в самостійно створених висловленнях різних типів, стилів і жанрів;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу й людства загалом.

Пріоритетною ідеєю курсу української мови в основній школі є забезпечення інтенсивного мовленнєвого та інтелектуального розвитку учнів. Володіння українською мовою, уміння спілкуватися, домагатися успіхів у процесі комунікації є тими характеристиками особистості, які здебільшого визначають досягнення людини практично в усіх галузях життя, сприяють її успішній адаптації до мінливих умов сучасного світу

Кожен із курсів для 6 і 7 класів складається з чотирьох змістових ліній (*мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної, або стратегічної*), які подаються у формі таблиць. У мовленнєвій і мовній змістових лініях основними є три колонки: в одній з них подано зміст навчального матеріалу, а в двох інших відповідно – вимоги до рівнів мовленнєвої, мовної, соціокультурної й діяльнісної компетентностей учнів і кількість годин, що виділяється на вивчення певної теми.

Зміст **мовленнєвої** змістової лінії викладається за принципом структурної систематичності, що передбачає поступове *ускладнення й поглиблення мовленнєвознавчих понять і формування на їх основі вмінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіативних, читацьких, текстотворчих)*.

Зміст **мовної** змістової лінії подається за лінійним принципом, що доповнюється реалізацією системи міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, які зумовлюють систематичне й різнобічне збагачення словникового запасу й граматичної будови мовлення учнів лексико-фразеологічними, граматичними, стилістичними засобами, удосконалення мовних і мовленнєвих умінь і навичок, умінь користуватися різними лінгвістичними словниками.

Зазначені **дві змістові лінії (мовленнєва й мовна)** є основними, які визначають безпосередній *предмет навчання*, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, кількістю годин, що виділяються на їх засвоєння, а дві інші (**соціокультурна й діяльнісна (стратегічна)**) *є засобом* досягнення *основної освітньої мети* навчання української мови в основній школі.

Вимоги до засвоєння змісту мовленнєвої й мовної змістових ліній є спеціальними. Саме вони містять критерії, за якими визначається рівень навчальних досягнень учнів з предмета. А вимоги до соціокультурної й діяльнісної змістових ліній мають загальний характер, що підпорядковуються освітнім завданням перших двох змістових ліній, тому їх виконання *контролюється опосередковано*, через вимоги до засвоєння мовного й мовленнєвого компонентів змісту програми. Водночас володіння цими загальними вміннями й навичками є важливою умовою формування в учнів соціокультурної, діяльнісної компетентностей, які є одними зі складників комунікативної компетентності, умовою й показником загального особистісного розвитку школярів.

Комунікативно-функційний підхід, що лежить в основі навчання української мови, пріоритетним передбачає розвиток умінь і навичок мовленнєвої діяльності, а робота над мовною теорією, формування знань і вмінь з мови підпорядковується завданням розвитку мовлення. Тому зміст програмового матеріалу в кожному класі розпочинається мовленнєвою змістовою лінією.

Отже, призначення **мовленнєвої** змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі на основі засвоєння мовленнєвознавчих понять, визначених у рубриці «Відомості про мовлення», оволодіння базовими вміннями й навичками використання мови в життєво важливих для певного віку сферах й ситуаціях спілкування (рубрика «Види робіт») (*мовленнєва компетентність*).

Реалізація її змісту здійснюється як на спеціальних уроках з розвитку мовлення, так і на уроках засвоєння основ науки про мову, що дає змогу зробити процес формування мовленнєвої компетентності учнів ефективнішим.

Призначення **мовної** змістової лінії здійснюється в процесі засвоєння учнями системних знань про мову й формування на їх основі відповідних умінь як засобу пізнання, спілкування, самовираження людини (*мовна компетентність*).

Соціокультурна змістова лінія є засобом опанування національних, загальнолюдських культурних і духовних цінностей, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному й морально-етичному розвитку особистості, органічному входженню її в соціум. Змістове наповнення цієї змістової лінії здійснюється на основі відбору соціокультурних відомостей освітніх галузей «Мови і літератури», "Суспільствознавство", "Мистецтво", а також інших освітніх галузей. Ця змістова лінія передбачає

добір, опрацювання й конструювання тематично й стилістично орієнтованих текстів, що забезпечать розвиток комунікативних умінь і навичок (*соціокультурна компетентність*). *Окремо години на реалізацію цієї змістової лінії не виділяються.*

Роль **діяльнісної (стратегічної)** змістової лінії виявляється у формуванні мотивації навчання, здатності організувати свою працю для досягнення результату, дає змогу вибудувати цілеспрямовану лінію поведінки для успішного виконання певного завдання; удосконаленні загальнонавчальних умінь, оволодінні **творчими, естетико-етичними вміннями**, які визначають успішність мовленнєвої діяльності. Загальнонавчальними вміннями передбачено: **загальнопізнавальні вміння** (зокрема інтелектуальні, інформаційні), наприклад, виділення в об'єктах ознак і властивостей, знаходження серед них основних, другорядних; порівняння й зіставлення, аналіз, синтез, узагальнення, оцінювання, класифікація; здійснення бібліографічного пошуку, уміння здобувати інформацію з різноманітних джерел, робота з текстом тощо; **організаційно-контрольні** (володіння способами організації навчальної діяльності (планування, розподіл роботи над певним завданням на етапи, оцінювання проміжних і кінцевих результатів, здійснення відповідних корективів тощо) (*діяльнісна компетентність*).

Реалізація цієї змістової лінії відбувається у процесі роботи над опрацюванням навчального матеріалу мовної, мовленнєвої й соціокультурної змістових ліній, а також використання засвоєного інтелектуально-операційного й ціннісного змісту інших навчальних предметів. *Окремо години на реалізацію діяльнісної змістової лінії теж не виділяються.*

Особливістю змісту пропонованої програми є систематичне використання в процесі опрацювання мовної змістової лінії **внутрішньопредметних зв'язків**:

- 1) з лексикою, фразеологією, прислів'ями й крилатими висловами;
- 2) з граматиною (морфологією й синтаксисом);
- 3) з культурою мовлення й стилістикою;
- 4) з текстом.

Реалізація саме цих зв'язків визначає спрямування мовленнєвого розвитку школярів. Здійснення практично на кожному уроці внутрішньопредметного зв'язку із лексикою й фразеологією, прислів'ями, приказками й крилатими висловами забезпечує можливість послідовно збагачувати мовлення учнів цими необхідними засобами. Важливе значення має також послідовне урізноманітнення граматичної будови мовлення школярів на рівні слова, словосполучення й речення. Загальноновизнаною є й потреба в тому, щоб мовлення учнів було правильним не лише в правописному аспекті, а й стилістичному, а також в аспекті мовленнєвої культури. При цьому всі означені рівні та аспекти розвитку мовлення школярів можуть повноцінно реалізуватися лише за умови, якщо вони актуалізуються на найвищому рівні – рівні тексту. Саме на цьому рівні здійснюється вдосконалення вмінь досягати комунікативних цілей, тобто того, що має безпосередній вихід на мовленнєву практику.

Не менш важливим у навчанні мови є застосування **міжпредметних зв'язків**. Вони забезпечують інтеграцію мови з іншими предметами, активно впливають на розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості, її свідомості й мислення, комунікативних умінь і навичок.

У зв'язку з цим структурування змісту навчання української мови, як на рівні навчальних програм, так і підручників, з урахуванням зазначених внутрішньо- і міжпредметних зв'язків дає змогу нейтралізувати недоліки традиційної лінійної систематизації й викладу навчального матеріалу в програмах і підручниках, забезпечує можливість систематичного й різнобічного мовленнєвого розвитку учнів протягом усього періоду навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Важливість навчання учнів таких видів мовленнєвої діяльності, як аудіювання (слухання і розуміння) і читання зумовлена постійним зростанням потоку інформації й потребою орієнтуватися в ній, життєвою необхідністю формування в учнів мовленнєвої компетентності в процесі сприймання усних і письмових висловлювань як важливого складника комунікативної компетентності.

Так, чільне місце у формуванні й розвитку мовленнєвих умінь і навичок займає вдосконалення **аудіювання** (слухання-розуміння), що передбачає регулярне використання спеціально підготовлених, цілеспрямованих завдань із розвитку вмінь слухати й розуміти, аналізувати й оцінювати усне висловлювання (його зміст, особливості побудови й мовного оформлення тощо), добір із прослуханої інформації тих її елементів, які необхідні для розв'язання комунікативних завдань. У кожному класі на формування життєво необхідних аудіативних умінь виділяються окремі години. Учні практично знайомляться з різновидами аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне). На основі прослуханих текстів інструктивного характеру доцільно застосовувати завдання, що передбачають короткі відповіді на запитання за змістом тексту, складання плану прослуханого, вибір правильної відповіді з декількох запропонованих, спостереження за мовними виражально-зображувальними засобами; використовувати на уроках тексти художнього, публіцистичного, наукового (науково-навчального, науково-популярного різновидів) та інших стилів для диктантів, переказів, складання діалогів, читання вголос і мовчки, спостережень за мовними засобами, списування тощо.

Важливим аспектом навчання мови є формування навичок **читання мовчки**, практичне ознайомлення з його різновидами (ознайомлювальним, вивчальним, переглядовим). Школярі повинні навчитися читати мовчки незнайомий текст швидше, ніж уголос, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитання його фактичний зміст, логічні відношення, закладені в тексті, розуміти його основну думку, позицію автора, сприймати зображувально-виражальні засоби прочитаного твору. Робота з читання також спрямовується на формування інтересу до читання художніх, науково-популярних, публіцистичних текстів на уроках української мови, обсяг яких повинен збільшуватися з класу в клас. Під час читання вголос важливо передбачати комунікативний аспект цього виду мовленнєвої діяльності й розвивати в учнів уміння орієнтувати швидкість читання, чіткість вимови, виразність, інтонаційну правильність на можливості, інтереси й потреби слухача, виробляти вміння виражати за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, авторського задуму тощо. У кожному класі на формування життєво необхідних умінь з цього виду мовленнєвої діяльності виділяються також окремі години.

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності передбачає формування й розвиток умінь і навичок діалогічного й монологічного мовлення.

Формування вмінь і навичок говоріння здійснюється в процесі заучування учнями невеликих текстів, віршів, загадок, прислів'їв, приказок, матеріалів для рольових ігор тощо; складання відповідей на основі почутого або прочитаного тексту, усних повідомлень і відповідей на лінгвістичну тему тощо; переказування почутого або прочитаного (докладно, стисло, вибірково) текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення; складання діалогів і монологічних висловлювань різних типів, стилів і жанрів мовлення.

Навчання української мови передбачає розвиток навичок **письма**, написання робіт творчого характеру, серед яких усні й письмові перекази й твори різних типів, стилів і жанрів мовлення. При чому оцінюється зміст і мовне оформлення (грамотність). Перекази й твори виступають підготовчими вправами до оволодіння учнями життєво необхідними жанрами мовлення (конспект, реферат, доповідь, виступ на зборах, під час дискусії, рецензія тощо). Для активізації мовленнєвої діяльності школярів відповідно до соціокультурної змістової лінії передбачено надавати перевагу таким темам для створення самостійних висловлювань, які були б пов'язані з життєвим досвідом учнів, зацікавлювали б їх, викликали інтерес, прагнення поділитися думками, зближували реальну й навчальну мовленнєву діяльність, мали б чітке виховне спрямування тощо.

Програму представлено в табличній формі, що містить чотири частини: кількість годин на вивчення теми, зміст навчального матеріалу, вимоги до рівня мовленнєвої компетентності учнів та спрямування корекційно-розвиткової роботи. У першій графі вказано рекомендовану кількість годин передбачених на вивчення теми, у другій графі вказано навчальний матеріал, який підлягає вивченню у відповідному класі. Вимоги до мовленнєвої компетентності учнів орієнтують на результати навчання, які є об'єктом контролю й оцінювання. У третій графі вказано корекційно-розвивальну спрямованість навчання.

Зміст навчального матеріалу структуровано за темами відповідних навчальних курсів із визначенням кількості годин на їх вивчення. Такий розподіл змісту і навчального часу є орієнтовним. Наприкінці навчального року передбачено години для повторення і систематизації вивченого

Враховуючи наявність в учнів спеціальної школи порушень сенсорної сфери та пов'язаних з ними певних особливостей навчально-пізнавальної діяльності, завданнями корекційно-розвиткової роботи на уроках української мови є:

- подолання вербалізму та формалізму знань;
- корекція і компенсація вторинних відхилень у розвитку сліпої та слабозорої дитини через уточнення наявних і формування нових уявлень про навколишній світ, розвиток розумової діяльності, пам'яті та уваги;
- корекція порушень і розвиток фонематичного слуху, розвиток орфографічної пильності, зв'язного усного і писемного мовлення;
- розвиток уміння знаходити причинно-наслідкові зв'язки, виділяти головне, узагальнювати, робити висновки;
- розвиток комунікативних навичок;
- розвиток дрібної моторики, розвиток просторових уявлень, зорово-моторної координації, тренування уміння орієнтуватися в малому просторі.

У програмі подано орієнтовний розподіл годин і резерв годин для використання на розсуд учителя, який має змогу за потреби вносити деякі корективи (години можуть використовуватися на засвоєння недостатньо вивченого або забутого, проведення консультацій, індивідуальних занять з учнями тощо).

Примітка.

Тему «Займенник» перенесено в програму 7 класу.

Теми «Прийменник», «Сполучник», «Частка», «Вигук» перенесено в програму 8 класу.

6 КЛАС
(140год, 4год на тиждень)
(6 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

№ з/п	Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Мовленнєва змістова лінія				
1	25(за г.)	<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про мовлення. Загальне уявлення про ситуацію спілкування та її складники: адресат мовлення (той, хто говорить або пише), адресант мовлення (той, до кого спрямоване мовлення), тема та основна думка висловлювання, мета й місце спілкування (практично). Повторення вивченого про текст, його основні ознаки. Структурні особливості тексту: наявність зачину, основної частини й кінцівки, послідовність викладу змісту, використання мовних засобів зв'язку між частинами тексту (повторення). Види зв'язку речень у тексті: послідовний, паралельний (практично). Основні джерела матеріалу для твору і його систематизація (практично). Складний план готового тексту; простий план власного висловлення. Повторення відомостей про стилі мовлення. Поняття про офіційно-діловий стиль. Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису приміщення й</p>	<p>Учень (учениця): розпізнає текст, його структурні особливості (зачин, основну частину, кінцівку), послідовний і паралельний види зв'язку речень у тексті, нове й відоме; визначає ситуацію спілкування, її складники; розрізняє стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий) мовлення, сферу їх використання, типи (розповідь, опис приміщення і природи, роздум) і жанри мовлення (оповідання, замітка про вчинки людей, план роботи, оголошення), особливості їх побудови; збирає й систематизує зібраний матеріал для твору з основних джерел;</p>	<p>Повторення та уточнення уявлень учнів про мовлення як діяльність, види і форми мовленнєвої діяльності, вимоги до усного мовлення. Повторення та уточнення уявлень учнів про ситуацію спілкування та її складники. Формування вміння діалогічного й монологічного усного мовлення. Удосконалення комунікативної діяльності за вивченими правилами спілкування. Повторення та уточнення понять про текст, його основні ознаки та структурні особливості. Повторення та уточнення понять про стилі, типи та жанри літературних творів Удосконалення вмінь систематизувати зібраний матеріал для твору. Розвиток оцінювальної діяльності. Збагачення й уточнення уявлень про</p>

		<p>природи. Сполучення в одному тексті різних типів мовлення (розповіді й опису, розповіді з елементами роздуму).</p> <p>Жанри мовлення: оповідання, замітка, повідомлення, план роботи, оголошення, особливості їх побудови.</p>		<p>навколишній світ, конкретизація їх в слові.</p> <p>Формування навичок розрізнення адекватного використання жанрово-стильових особливостей мовлення.</p> <p>Підвищення рівня мовленнєвого розвитку.</p>
2		<p>Види робіт</p> <p><u>Сприймання чужого мовлення:</u></p> <p><i>Аудіювання (слухання-розуміння)</i></p> <p>Аудіювання текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового; типів: розповідь, опис (зокрема опис приміщення й природи), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, п'єса, вірш, казка, байка, легенда, переказ, пісня; загадка, прислів'я, приказки.</p> <p>Сприймання під час читання емоційно-оцінної інформації, прямо вираженої в тексті.</p> <p>Розрізнення на слух частин тексту за поданим простим планом.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>розуміє з одного прослухування фактичний зміст висловлювань інших людей (розповіді, лекції, повідомлення тощо), слідує за змістом мовлення та його особливостями (тривалість звучання незнайомих художніх текстів обсягом 500-600 слів 5-6 хв., текстів інших стилів обсягом 400-500 (також офіційно-ділового) – 4-5 хв.;</p> <p>виконує вказівки, які містяться в тексті щодо вибору одного із запропонованих варіантів відповіді на запитання за змістом текстом, ділить текст на частини, знаходить указані вчителем частини тощо;</p> <p>визначає тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки, основну й другорядну інформацію, зображувально-виражальні засоби тексту;</p> <p>розрізняє емоційно-оцінну інформацію, прямо виражену в тексті; частини тексту за поданим простим планом;</p> <p>оцінює особливості змісту й форми прослуханого тексту;</p> <p>висловлює ставлення до змісту і критично формулює власні судження.</p>	<p>Удосконалення таких пізнавальних процесів, як синтез, аналіз, систематизація.</p> <p>Розвиток аудіативних умінь, розширення та деталізація словесної пам'яті.</p> <p>Удосконалення використання всіх збережених аналізаторів.</p> <p>Подолання порушень усного та писемного мовлення.</p> <p>Удосконалення вмінь виокремлювати структурні частини тексту, складати простий план.</p> <p>Удосконалення вмінь аналізувати зміст, визначати мету мовлення, тему й основну думку, причинно-наслідкові зв'язки.</p> <p>Формування вмінь виділяти основну й другорядну інформацію.</p> <p>Актуалізація слухового сприйняття та удосконалення аналітичного мислення.</p> <p>Розвиток навичок зв'язного діалогічного і монологічного мовлення.</p> <p>Розвиток оцінювальної діяльності.</p> <p>Подальший розвиток та удосконалення основних процесів пізнавальної діяльності (аналіз,</p>

				<p>синтез, порівняння, класифікація , узагальнення).</p> <p>Удосконалення усвідомленості мовленнєвої діяльності.</p> <p>Удосконалення використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору , дотику).</p> <p>Розвиток змістовності , логічної послідовності , виражальних засобів, завершеності самостійних висловлювань.</p>
3		<p>Читання мовчки і вголос</p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового; типів: розповідь, опис (зокрема опис приміщення й природи), роздум; жанрів мовлення: оповідання, замітка, стаття, п'єса, вірш, казка, байка, легенда, переказ, пісня; загадка, прислів'я, приказки.</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>читає мовчки відповідно до його віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення зі швидкістю 110-180 слів за хв.;</p> <p>переглядає більші за обсягом тексти, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту й змісту (виділені спеціальним шрифтом слова, розділові знаки, виноски, кількість абзаців на сторінці тощо, пряму мову й діалог, порівняння, опис чи роздум, висновки, ключові слова або пропущені слова тощо), основну й другорядну інформації;</p> <p>осмислює й запам'ятовує найважливіші змістові віхи прочитаного;</p> <p>аналізує структуру тексту, виділяючи в ньому мікротеми; добирає до них заголовки;</p> <p>складає складний план готового тексту;</p> <p>оцінює прочитаний текст з погляду новизни його змісту, виразності мовного оформлення, задуму мовця тощо;</p> <p>висловлює своє ставлення до змісту</p>	<p>Удосконалення навичок роботи з текстом: вдумливо читати, розуміти й переказувати навчальні тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Формувати вміння диференціювати основну і другорядну інформацію прочитаного тексту.</p> <p>Удосконалення вміння розбивати текст на складові частини і складати складний план.</p> <p>Актуалізація мовленнєвої діяльності на основі прочитаних текстів.</p> <p>Удосконалення навичок аналітико-синтетичної діяльності.</p> <p>Активізація використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору, дотику).</p> <p>Розвиток оцінювальної діяльності.</p>

			прочитаного тексту, критично формулюючи власні судження.	
4		Виразне читання вголос художніх, ділових, науково-популярних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, стаття, замітка, п'єса, казка, байка, прислів'я, приказки, загадки (вивчення деяких для збагачення власного мовлення).	Учень (учениця): читає вголос знайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення (складніші порівняно з попереднім класом), з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), плавно, з дикцією напам'ять чи близько дотексту відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм; ділить речення на смислові відрізки, виділяє голосом ключові слова, ураховуючи ситуацію спілкування; оцінює прочитаний вголос текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення);	Удосконалення швидкості, плавності, виразності, усвідомленості читання вголос. Розвиток уміння виражати за допомогою тембру, гучності голосу особливості змісту, стилю, передавати авторський задум. Активізація використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору, дотику). Розвиток оцінювальної діяльності.
5		Відтворення готового тексту: Перекази за простим і складним планами. Говоріння: Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису приміщення, природи. Вибірковий переказ тексту наукового стилю з елементами роздуму. Письмо: Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису приміщення й тексту-роздуму. Вибірковий переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису природи. Докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням (опис природи чи приміщення).	Учень (учениця): переказує докладно й вибірково (усно й письмово) почуті й прочитані тексти художнього й наукового стилів мовлення обсягом (для докладного переказу 150-200 слів, вибіркового – орієнтовно 250-300 слів) за самостійно складеним простим і складним планами, підпорядковуючи висловлювання темі та основній думці, з дотриманням композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму; помічає й виправляє недоліки у своєму й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).	Формування й розвиток умінь і навичок діалогічного й монологічного мовлення. Розвиток слухової пам'яті та слуху. Формування навичок виділяти головне, коротко аргументувати основні положення. Формування навичок образного мислення. Розширення та поглиблення просторових уявлень на матеріалі, який вивчається. Розвивати і уточнювати зорове уявлення про предмети.

6		<p><u>Створення власних висловлювань:</u> Діалогічне мовлення: <i>Діалог</i>, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями від певних подій, спостереженнями, обміном думками, життєвим досвідом учнів, етикетного характеру.</p>	<p>Учень (учениця): складає й розігрує діалоги певного обсягу (орієнтовно 7-8 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, запитань, досягаючи комунікативної мети; дотримується норм української літературної мови; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, дотримуючись правил спілкування, уживає прислів'я й приказки для висновків та узагальнень; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення); добирає й систематизує для самостійних висловлювань матеріал на основі різних інформаційних джерел (зокрема й ресурсів Інтернету).</p>	<p>Удосконалення вмінь складати та розігрувати діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування.</p> <p>Формування вмінь і навичок складати діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування.</p> <p>Сприяти збагаченню активного словника учнів.</p> <p>Підвищення загальної культури усного та писемного монологічно-діалогічного мовлення.</p>
7		<p>Монологічне мовлення: Твори за простим планом. Говоріння: Твори-описи приміщення та природи на основі особистих вражень у художньому стилі. Твір-оповідання за жанровою картиною. Повідомлення на лінгвістичну тему в науковому стилі. Письмо: Твір-опис приміщення на основі особистих вражень у науковому стилі. Твір-опис природи за картиною в художньому стилі. Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і вражень у художньому стилі.</p>	<p>Учень (учениця): складає усні й письмові твори за простим планом, обираючи відповідний до ситуації спілкування та задуму стиль мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий); тип мовлення (зокрема твір-опис приміщення й природи, твір-роздум про вчинки людей), жанри мовлення (оповідання на основі побаченого, повідомлення, замітка про вчинки людей, план роботи, оголошення), мовні засоби, ураховуючи особливості ситуації спілкування, відповідно до заданої структури (вступ, основна частина, кінцівка), комунікативного завдання; додержується вимог до мовлення й</p>	<p>Вироблення навичок правильного, послідовного мовлення.</p> <p>Розширення та поглиблення просторових уявлень.</p> <p>Розвиток уяви, спостереження над текстом.</p> <p>Формування навичок образного мислення.</p> <p>Вчити дітей самостійно мислити, спів ставляти, робити висновки, давати оцінку тому чи іншому явищу дійсності.</p>

		Твір-оповідання на основі побаченого. Замітка в газету типу роздуму про вчинки людей. <i>Ділові папери.</i> План роботи. Оголошення.	основних правил спілкування; помічає й виправляє недоліки у своєму й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовнеоформлення).	Розвиток і уточнення зорового уявлення про навколишнє, про зовнішність людини. Формування культури ділового спілкування. Активізація використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору, дотику).
Міжпредметні зв'язки.				
Інтер'єр і пейзаж у літературному творі; усна характеристика літературного героя; письмовий відгук про невеликий твір (література); переказ текстів наукового стилю (історія, природознавство); усні роздуми на математичні теми (математика); усний опис змісту й художніх засобів творів живопису, які зображують інтер'єр, пейзаж; усна розповідь за змістом жанрової картини про вчинки людей; теплі й холодні кольори; властивості, кольорове багатство довкілля (образотворче мистецтво).				
Мовна змістова лінія				
1	1	Вступ. Краса і багатство української мови	Учень (учениця): знає засоби милозвучності української мови; знаходить їх у тексті; використовує у власному мовленні; усвідомлює естетичну цінність української мови.	Розвиток розуміння значення мови як засобу спілкування, її багатства, уміння використовувати у власному мовленні слів та виразів з відповідною інтонацією як риторико-мелодійного засобу мовлення (логічний наголос, пауза, темп, мелодика, тембр голосу).
2	12	Повторення, узагальнення й поглиблення вивченого Словосполучення й речення. Головні члени речення. Просте речення. Звертання, вставні слова, однорідні члени речення в простому реченні. Розділові знаки в простому реченні. Складне речення. Пряма мова. Діалог. Структура тексту: зачин, основна частина, кінцівка; відоме й нове. Тема й основна думка тексту, мікротема, тематичне речення.	Учень (учениця): розрізняє словосполучення й речення, прості й складні речення, типи й стилі мовлення; визначає головне й залежне слово в словосполученні, головні й другорядні члени речення, типи й стилі мовлення; знаходить у реченні вставні слова, звертання та однорідні члени речення; називає частини мови, якими вони	Удосконалення вмінь розрізняти речення, словосполучення і слово. Удосконалення вміння членувати речення на словосполучення, визначати члени речення. Удосконалення пунктуаційних вмінь та навичок. Розвиток пам'яті, уваги, аналітичних здібностей. Закріплення навичок розпізнавання

		<p>Види зв'язку речень у тексті: послідовний, паралельний (практично). Типи й стилі тексту. Поняття про офіційно-діловий стиль.</p> <p>Правопис. Розділові знаки в простому реченні. Розділові знаки у складному реченні і при прямій мові й діалозі.</p> <p>Орфограми в коренях, префіксах, суфіксах і на межі значущих частин слова та основ.</p> <p>Внутрішньопрямі зв'язки: Лексикологія. Вставні слова, слова зі звертаннями й вставними словами.</p> <p>Граматика. Частини мови, якими виражаються звертання, вставні слова, однорідні члени речення. Займенники, сполучники, прислівники, повтори спільнокореневих слів, контекстуальні синоніми як засоби зв'язку речень у тексті.</p> <p>Культура мовлення. Правильне інтонування простих речень зі звертаннями, вставними словами та однорідними членами речення різних за метою висловлювання. Інтонування складних речень. Засвоєння стандартних висловів, словосполучень в офіційно-діловому стилі.</p> <p>Текст (риторичний аспект) Звертання, вставні слова, однорідні члени речення у власних висловлюваннях на певну тему.</p>	<p>виражені;</p> <p>розставляє правильно розділові знаки в простих ускладнених реченнях, складних реченнях;</p> <p>пояснює орфограми й пунктограми за допомогою вивчених правил;</p> <p>знаходить і виправляє орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p>будує речення зі звертаннями, вставними словами, однорідними членами речення; із простих речень – складне; речення з прямою мовою; тексти офіційно-ділового стилю та інших стилів;</p> <p>помічає й виправляє порушення вимог до культури мовлення при інтонуванні простих і складних речень, усуває недоліки в змісті, структурі тексту й мовному оформленні;</p> <p>складає усні й письмові монологічні й діалогічні висловлювання на певну соціокультурну тему відповідно до визначеної комунікативної мети на основі власного життєвого досвіду, використовуючи звертання, вставні слова, прості й складні речення з прямою й непрямою мовою та діалоги.</p>	<p>конструювання речень, різних за структурою і метою висловлювання.</p> <p>Вироблення вміння правильно ставити й розділові знаки у простих і складних реченнях..</p> <p>Закріплення навичок розпізнавання складних речень і прямої мови в тексті, постановки в них розділових знаків.</p> <p>Формування вміння складати речення з прямою мовою, вживати їх у власному мовленні.</p> <p>Робота над граматичною структурою речення, розвитку вміння правильно складати прості поширені речення, вживати різні граматичні конструкції у зв'язному мовленні.</p> <p>Підвищення загальної культури усного та писемного монологічного-діалогічного мовлення.</p>
3	15	<p>Лексикологія. Фразеологія</p> <p>Групи слів за їх походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Глумачний словник української мови. Словник іншомовних слів.</p> <p>Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми),</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює основні терміни розділу, їх значення;</p> <p>визначає лексичне значення слова, групи слів за значенням, походженням, уживанням у мові; значення фразеологізмів, прислів'їв, приказок,</p>	<p>Удосконалення правописних навичок щодо правопису іншомовних слів.</p> <p>Сприяти збагаченню та уточненню словникового запасу учнів.</p> <p>Розширення мовознавчого світогляду.</p>

		<p>неологізми.</p> <p>Групи слів за вживанням: загальноновживані й стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова.</p> <p>Офіційно-ділова лексика.</p> <p>Фразеологізми. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення. Ознайомлення із фразеологічним словником.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки: Фонетика, орфоенія. <i>Вимова слів іншомовного походження, передача звуків в українській мові.</i> Культура мовлення й стилістика. <i>Доречне вживання вивчених пластів лексики у власному мовленні; визначення їх ролі в текстах різних стилів.</i> Текст (риторичний аспект). Удосконалення умінь і навичок використовувати лексичні групи й фразеологізми, дотримуватися морально-етичних норм у процесі спілкування. Міжпредметні зв'язки. Використання фразеологізмів у художньому творі.</p>	<p>крилатих висловів; стилістичну роль діалектизмів, професійних слів, термінів, архаїзмів, неологізмів і фразеологізмів у художніх і науково-публіцистичних текстах;</p> <p>доводить аргументовано приналежність слова до певної групи лексики;</p> <p>редагує тексти з лексичними помилками;</p> <p>доречно використовує у власному мовленні вивчені пласти лексики, фразеологізми;</p> <p>складає висловлювання про професію з описом процесів праці;</p> <p>користується словниками різних типів;</p> <p>складає й розігрує діалоги за певною ситуацією в офіційно-діловому стилі.</p>	<p>Формування вмінь вирізняти стилістично марковані слова, зокрема, діалектні, професійні слова і терміни в реченнях і текстах.</p> <p>Розширення лінгвістичного кругозору.</p> <p>Збагачення та уточнення словникового запасу учнів.</p> <p>Формування вмінь вирізняти фразеологізми у реченні та тексті, розкривати їхнє значення.</p> <p>Удосконалення вмінь доречно використовувати фразеологізми у власному мовленні.</p> <p>Розвиток навичок зв'язного діалогічного і монологічного мовлення.</p> <p>Закріплення навичок умінь користуватися різними групами лексики та фразеологізмами.</p>
5	15	<p>Словотвір. Орфографія</p> <p>Змінювання і творення слів. Твірне слово - база для утворення іншого слова.</p> <p>Основні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний (відкидання від твірного слова префіксів, суфіксів і закінчення), складання основ (або слів),</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>знає основні способи словотвору; приголосні, що зазнають змін при суфіксальному словотворенні;</p> <p>знаходить їх у слові, правильно проводить зміни;</p> <p>визначає спосіб творення відомих слів, а також поетичних неологізмів;</p>	<p>Сформувати стійкі вміння розрізняти форми слова й спільнокореневі слова.</p> <p>Удосконалення навичок виконання словотвірного розбору слова, вміння визначати способи словотворення.</p> <p>Формування вмінь змінювати й утворювати нові слова різними</p>

		<p>абревіатури, перехід слів з однієї частини мови в іншу.</p> <p>Словотвірний ланцюжок. Словотвірний розбір слова. Словотвірний словник.</p> <p>Зміни приголосних при творенні слів: іменників із суфіксом -ин (а) від прикметників на -ський, -цький; буквосполученням -чи- (-ин-). Зміни приголосних при творенні відносних прикметників із суфіксами -ськ-, -цьк-, -зьк- та іменників з суфіксами -ств (о), -ств (о), -цтв (о).</p> <p>Складні слова. Сполучні о, е в складних словах.</p> <p>Творення складноскорочених слів.</p> <p>Правопис складних слів разом і через дефіс, написання слів з нів-; правопис складноскорочених слів.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки: Лексикологія й фразеологія. <i>Засвоєння нових слів, утворених різними способами, поетичних неологізмів із художніх творів.</i></p> <p>Граматика. <i>Творення самостійних частин мови.</i></p> <p>Культура мовлення. <i>Вимова та наголошення складних і складноскорочених слів; правильне вживання їх у мовленні з прикметниками й дієсловами.</i> <i>Складні випадки слововживання.</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). Удосконалення вмінь забезпечувати зв'язність тексту, також шляхом використання в ньому спільнокореневих слів.</p>	<p>самостійно утворює нові слова вивченими способами, словотвірний ланцюжок й словотвірне гніздо;</p> <p>знаходить і пояснює вивчені орфограми в словах;</p> <p>знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила;</p> <p>користується словотвірним та орфографічним словниками;</p> <p>утворює й використовує складноскорочені слова у власному мовленні, правильно узгоджуючи їх із прикметниками й дієсловами;</p> <p>правильно пише й вимовляє складні й складноскорочені слова;</p> <p>складає речення зі словами, що перейшли з однієї частини мови в іншу, а також висловлювання на певну соціокультурну тему, звертаючи особливу увагу на забезпечення зв'язності тексту;</p> <p>редагує тексти, усуваючи недоліки в їх будові, а також у стилістичному використанні засобів словотвору.</p>	<p>способами.</p> <p>Розвиток вмінь добирати спільнокореневі слова, будувати словотвірний ланцюжок.</p> <p>Формування вмінь обґрунтовувати вибір написання слів відповідним орфографічним правилам.</p> <p>Розвиватинавичкиграмотногоорфографічного письма.</p> <p>Розвивати творчі вміння використовувати складні й складноскорочені слова при побудові власних висловлювань.</p> <p>Удосконалення вмінь учнів застосовувати знання на практиці.</p> <p>Виховування уважності, правописної пильності.</p>
6	22	<p>Морфологія. Орфографія Загальна характеристика частин мови.</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює, що вивчає морфологія;</p>	<p>Формування вмінь розпізнавати частини мови в реченні та тексті;</p>

	<p>Іменник Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники – назви істот і неістот (повторення). Іменники загальні й власні, конкретні та абстрактні. Збірні іменники. Рід іменників (повторення). Іменники спільного роду. Число іменників (повторення). Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників, їх значення. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни й групи. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників III – IV відмін. Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінювання іменників, що мають форму лише множини. Особливості творення іменників. Правопис іменників. Велика буква і лапки у власних назвах. Нез іменниками. Букви -а (-я), -у (-ю) в закінченнях іменників чоловічого роду другої відміни. Букви е, и, і в суфіксах -ечок, -ечк, -ичок, -ичк, -інн (я), -ення (-я), -н (я), -инн (я), -ив (о), -ев (о). Особливості написання іменників у кличному відмінку. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові, Правопис складних іменників.</p>	<p>морфологічні ознаки іменника, його синтаксичну роль; особливості відмінювання іменників кожної відміни; знаходить іменники в реченні; визначає правильно морфологічні ознаки іменника, належність його до певної відміни й роду іменників; пояснює основні значення відмінків; відмінює іменники; визначає форму іменника в реченні, значення іменникових суфіксів; використовує відмінкові закінчення іменників I–IV відмін, а також незмінювані іменники та іменники, що вживаються лише у власному мовленні; утворює іменники різними способами; правильно пише іменники з вивченими орфограмами; правильно утворює і пише чоловічі й жіночі прізвища, імена по батькові; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним словником; використовує в мовленні іменники-синоніми та іменники-антоніми, синонімічність відмінкових закінчень, зокрема як засіб милозвучності, кличний відмінок іменників при звертанні, фразеологізми й крилаті вислови, до складу яких входять іменники; усвідомлює роль іменників у досягненні точності, інформативності й виразності мовлення; помічає й виправляє граматичні</p>	<p>принципово розрізняти повнозначні та службові слова. Вироблення навичок правильного визначення морфологічних ознак іменника, його синтаксичної ролі. Розвивати вміння правильно вживати відмінкові форми іменників в усних та письмових висловлюваннях. Удосконалювати орфографічну грамотність. Формування вмінь знаходити і виправляти орфографічні помилки, обґрунтовувати свій вибір відповідними орфографічними правилами. Розвивати творчі вміння використовувати різні категорії іменників у власних висловлюваннях. Формування вмінь систематизувати здобуті знання. Розвиток слухової, зорової пам'яті. Виховання орфографічної пильності. Удосконалення вмінь використовувати на практиці теоретичні відомості. Формування вмінь і навичок комунікативно виправдано використовувати вивчені виражальні можливості іменника в усному і писемному мовленні.</p>
--	--	---	--

		<p>Внутрішньопрдметні зв'язки: Лексикологія й фразеологія. <i>Засвоєння нових слів на позначення осіб, предметів і явищ, прислів'їв, крилатих висловів.</i></p> <p>Культура мовлення й стилістика. <i>Використання в мовленні іменників – синонімів, омонімів.</i> <i>Запобігання помилкам у визначенні роду окремих іменників (рояль, зал, рукопис), іменників спільного роду (староста, сирота, бідолаха, листоноша, нероба, сиротина).</i> <i>Уживання відмінкових форм іменників, кличного відмінка при звертанні (земле, Василю, Олено, добродію, батьку).</i> <i>Синонімічність деяких відмінкових закінчень: купив сіль (солі), хліб (хліба), твого ім'я (імені), пас ягнята (ягнят).</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). <i>Залежність точності й ясності висловлення від правильного вживання іменника; уживання «модних» слів (сленгу), іменникових запозичень з інших мов; вибір слова-іменника залежно від стилю й ситуації спілкування.</i></p> <p>Міжпредметні зв'язки. <i>Слова з суфіксами зменшувально-пестливого значення й суфіксами згрубілості в художніх творах (література). Велика буква у власних назвах (історія, географія).</i></p>	<p>помилки у використанні іменників; створює тексти на визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості іменника й уникаючи помилок, зазначених у програмі.</p>	
7	18	<p>Прикметник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Ступені порівняння якісних прикметників, їх творення. Відмінювання прикметників. Повні</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює морфологічні ознаки прикметника, його синтаксичну роль; знаходить прикметники в реченні; визначає його значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; відмінює прикметники твердої й м'якої</p>	<p>Вироблення вмінь і навичок відрізняти прикметник від інших частин мови, визначати його морфологічні ознаки та синтаксичну роль. Розвиток умінь використовувати прикметники у власному мовленні,</p>

		<p>й короткі форми прикметники. Прикметники твердої й м'якої груп. Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники. Правопис прикметників. Написання прикметників із суфіксами: -еньк-, -есеньк-, -ісінк-, -юсінк-, -ськ-, -цьк-, -зьк-. Букви е, о, и в прикметникових суфіксах -ев- (-єв-), -ов-(-йов-, -ьов-), -ин-, -ін-, -ичн-. Зміни приголосних при творенні відносних прикметників за допомогою суфіксів -ськ-, -ств(о), -цьк-, цтв(о), -зьк-, зтв(о). Написання нез прикметниками. Написання -н- і -нн- у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс. Написання прізвищ прикметникової форми. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. <i>Використання в мовленні прикметників-синонімів.</i> <i>Правильне вживання в мовленні вищого й найвищого ступенів порівняння прикметників.</i> Лексикологія. Фразеологія. <i>Засвоєння прикметників-означень, фразеологізмів із прикметниками.</i> <i>Прикметники-синоніми та антоніми.</i> Текст (риторичний аспект). <i>Роль прикметників-епітетів у розкритті задуми висловлювання.</i> Міжпредметні зв'язки. Використання прикметників для точного опису предметів, явищ і подій (географія, історія, ботаніка), епітет, порівняння, метафора (література).</p>	<p>груп; утворює правильно форми вищого і найвищого ступеня порівняння якісних прикметників; якісні, відносні й присвійні прикметники від інших частин мови за допомогою відомих способів словотвору; складає з ними речення; уживає у власному мовленні; правильно пише прикметники з вивченими орфограмами й пояснює їх, користуючись правилом; знаходить і виправляє помилки в правописі прикметників; усвідомлює роль прикметників у досягненні точності й виразності мовлення; робить аналіз текстів у підручниках літератури, історії, географії, фізики, хімії щодо стилістичної ролі в них прикметників; редагує тексти з метою усунення невиправданих повторів прикметників і заміни їх синонімами; читає й переказує (усно й письмово) тексти з описами природи, приміщення; складає діалоги відповідно до запропонованої ситуації, пов'язаної з особистими враженнями, спостереженнями, а також висловлювання на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості прикметника.</p>	<p>вживати їх у потрібній формі. Вироблення навичок правильного написання прикметників звиченими орфограмами, знаходити і виправляти помилки навивчені правила. Удосконалення вмінь доречно вживати прикметники в усному мовленні. Удосконалення вмінь застосовувати свої знання на практиці.</p>
8	18	Числівник: загальне значення, морфологічні	Учень (учениця):	Учити учнів розпізнавати числівник

		<p>ознаки, синтаксична роль. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові. Числівники прості, складні й складені. Відмінювання числівників. Творення числівників. Правопис. Буква ь на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Роздільне написання складених числівників. Написання разом порядкових числівників з - тисячний. Внутрішньо предметні зв'язки: Культура мовлення й стилістика. <i>Правильне вживання кількісних числівників з іменниками у всіх відмінках.</i> <i>Уживання числівників для позначення дат, часу (годин).</i> Лексикологія й фразеологія. <i>Засвоєння числівників на позначення дат і годин. Числівники у фразеологізмах; засвоєння таких фразеологізмів.</i> Текст (риторичний аспект). <i>Використання числівників з метою надання текстові переконливості, точності; почуття міри у використанні числівників.</i> Міжпредметні зв'язки. <i>Правильне використання форм числівників під час читання й усного пояснення задач, прикладів (фізика, математика); використання числівників у відповідях на уроках (історія, географія, хімія).</i></p>	<p>усвідомлює загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; знаходить числівники в тексті, розрізняє числівники й прислівники; визначає їх граматичні ознаки; утворює й використовує правильно відмінникові форми числівників; поєднує правильно числівники з іменниками; знаходить вивчені орфограми в числівниках, пояснює їх правилами; помічає й виправляє помилки на вивчені правила; аналізує тексти щодо стилістичної ролі в них числівників; усвідомлює роль числівників у досягненні точності й виразності мовлення; складає речення, висловлення з використанням прислів'їв, крилатих висловів, до складу яких входять числівники; створює діалоги з використанням дат і точного позначення часу, а також усні, письмові висловлення на певну тему, використовуючи виражальні можливості числівників.</p>	<p>ив реченні, визначати їх граматичні ознаки. Вироблення навичок розрізнення числівників та інших частин мови, які виражають числові значення. Вироблення навичок правильного вживання різних відмінкових форм числівників у мовленні. Розвиток навички запобігання помилкам у вживанні складених числівників у непрямих відмінках. Виховувати орфографічну пильність. Удосконалення вміння відмінювати числівники, правильно вживати усні відмінкові форми числівників у усному і писемному мовленні. Вироблення навичок знаходити вивчені орфограми і пояснювати їх, виправляти помилки на вивчені правила.</p>
10	8	<p>Повторення в кінці року Лексикологія. Словотвір й орфографія. Морфологія й орфографія.</p>	<p>Учень (учениця): знає основні орфограми у вивчених частинах мови; знаходить у тексті й характеризує за граматичними ознаками вивчені частини</p>	<p>Закріплення навичок та уміння користуватися різними групами лексики й фразеологізмами. Удосконалення вміння</p>

			<p>мови; правильно використовує їх у власному мовленні; знаходить лексичні й граматичні помилки в тексті, виправляє й пояснює їх; складає твори на основі побаченого, почутого з урахуванням тематики соціокультурної змістової лінії.</p>	<p>добиратися спільнокореневі слова, змінювати й утворювати нові слова різними способами. Повторення, узагальнення й систематизація знань про частини мови. Закріплення умінь навичок визначати граматичні ознаки вивчених частин мови. Розвиток умінь знаходити орфограми у вивчених частинах мови й пояснювати їх за допомогою вивчених правил. Удосконалення культури усного і писемного мовлення.</p>
--	--	--	---	---

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	<p>Учень (учениця): сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості і добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети; використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до</p>	<p>Розвиток умінь усно послідовно висловлювати свої думки з використанням наявного рівня мовно-рухових можливостей процесі розповіді та переказів про Україну. Виховання усвідомлення про рідну країну, її символи, мови народів. Вправлення у правильній вимові назв міст, свят (у тому числі дитячих), національних звичаїв, розповіданні віршів,</p>
<p>Я і українська мова й література.</p> <p>Я і Батьківщина, (її природа, історія)</p> <p>Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин,</p>	<p>Українська мова – основа національної ідентичності.</p> <p>Етнографічне районування України. Рослинний і тваринний світ рідного краю. Особливості природного ландшафту України. Сім природних чудес</p>	<p>«Барви українського слова», «Чистіша від сльози вона хай буде». «Барвінковий край», «Рідні краєвиди», «Велична премудра природа».</p> <p>«Наша дума, наша пісня не вмре, не загине» (Т.Шевченко),</p>		

<p>українська пісня).</p> <p>Я і мистецтво (традиційне й професійне).</p> <p>Я і ти (члени родини, друзі, товариші). Я і ми (родина, класний колектив, народ, людство)</p> <p>Я як особистість</p>	<p>України. Гармонія людини й природи.</p> <p>Родинно-побутова культура українців. Народна пісня – душа народу. Колискова. Обрядові пісні. Історія кобзарства в Україні. Кобзарі й лірники. Гумористична й сатирична творчість українського народу. Національне традиційне вбрання українців. Символіка народного костюма. Українська народна архітектура.</p> <p>Художньо-культурна цінність декоративно-прикладного мистецтва. Плетіння, вишивка, ткацтво, килимкарство, кераміка, мереживо тощо.</p> <p>Моя родина, родовід. Родинні цінності, свята й традиції. Мати – берегиня роду. Життя за нормами народної моралі. Етика спілкування. Слово як</p>	<p>«Мамина пісня», «Ой весна, весна, днем красна», «Про що розповідає старенька хата».</p> <p>«Одягни вишиванку». «Мережила скатертину».</p> <p>«Ой, роде наш красний», «Із замуленого джерела води не нап'єшся». «Люди, з яких я беру приклад», «Любить людей мене навчила мати...» (В.Симоненко).</p> <p>«Пізнай самого себе», «Не одяг прикрашає людину, а добрі справи».</p>	<p>Батьківщини, української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу; усвідомлює необхідність бути готовим і здатним дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.</p>	<p>прислів'їв про Україну, про українську мову тощо. Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій. Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї. Виховання любові до природи.</p>
--	---	--	--	--

	духовна святиня. Домашні обов'язки. Дружба й товаришування. Світ моїх захоплень.		
Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія			
Види загально-навчальних вмінь	Орієнтовні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи	
Організаційно-контрольні	<i>Учень (учениця)самостійно чи за допомогою вчителя:</i> визначає мотив і мету власної пізнавальної діяльності; планує діяльність для досягнення мети; здійснює план; оцінює здобутий <i>результат</i> і робить відповідні корективи.	Розвиток умінь: ставити мету; планувати свою діяльність під час виконання навчальних вправ, завдань; оцінювати здобуті результати діяльності; висловлювати ставлення до виконаної роботи (за допомогою вчителя встановлює критерії та орієнтири оцінки, робить корективи щодо отриманого результату).	
Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)	<i>Учень (учениця)самостійно чи за необхідною допомогою вчителя:</i> аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює їх; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.	Розвиток мисленневих процесів: аналіз, порівняння, узагальнення у процесі отримання інформації та її обговорення. Розвиток слухового, мовно-рухового контролю за власним мовленням у процесі розповідей. Розвиток зв'язного мовлення, темпо-ритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей). Вправління в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах. Виховання культури мовлення, поведінки.	
Творчі	<i>Учень (учениця)за певною допомогою вчителя чи самостійно:</i> уявляє словесно описані предмети і явища;	Розвиток творчого мислення та здібностей. Розвиток операції переносу в процесі засвоєння знань та виконання різноманітних лінгвістичних	

	<p>переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; помічає й формулює проблему в процесі навчання; усвідомлює будову предмета вивчення; робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми; добирає аргументи для його доведення (у нескладних випадках).</p>	<p>завдань. Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів. Розвиток логічного мислення.</p>
Естетико-етичні	<p>Учень (учениця) помічає красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності; критично оцінює свої вчинки, узгоджувати їх із загальнолюдськими моральними нормами; виявляє готовність і здатність творити добро словом і ділом.</p>	<p>Вправління в створенні зв'язних висловлювань у процесі виконання різноманітних лінгвістичних завдань. Формування почуття прекрасного в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей, привертання уваги до словесних виразів в усних і письмових висловлюваннях. Розвиток умінь критично ставитись до своїх вчинків.</p>

7 КЛАС
(140 год. 4 год.на тиждень)
(6 год. – резерв годин для використання на розсуд учителя)

№ з/п	Кількість год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Мовленнєва змістова лінія				
1	29(заг.)	<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про текст, його структурні особливості, мовні засоби зв'язку речень у тексті Мікротема тексту (практично) . Повторення вивченого про стилі мовлення. Поняття про публіцистичний стиль. Складний план власного висловлювання (практично). Різновиди читання: ознайомлювальне, вивчальне, переглядове. Ознайомлювальне читання (практично). Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису зовнішності людини, опису дій, роздуму дискусійного характеру. Жанри мовлення: оповідання, замітка, розписка, особливості їх побудови. Стилістична помилка (практично).</p>	<p>Учень (учениця): розпізнає текст, його структурні особливості, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку в тексті (службові і вставні слова, єдність видо-часових форм дієслів-присудків, займенники, числівники); визначає ситуацію спілкування, стилі мовлення (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний); типи (розповідь, опис зовнішності людини, процесу праці, роздум дискусійного характеру); жанри (оповідання, замітка, розписка), особливості їх побудови; знаходить і виправляє стилістичні помилки.</p>	<p>Активізація мовленнєвої діяльності. Удосконалення творчих умінь учнів працювати з текстом, знаходити його структурні компоненти, мовні засоби міжфразного зв'язку. Підвищення рівня мовленнєвого розвитку. Розвиток мовленнєво-комунікативних умінь здійснювати змістово-композиційний і мовний аналіз текстів різних стилів, типів та жанрів мовлення. Збагачення та уточнення словникового запасу учнів.</p>
2		<p>Види робіт Сприймання чужого мовлення: Аудіювання (слухання-розуміння) Сприймання на слух прямо не вираженої емоційно-оцінної інформації, розрізнення на слух відомої й нової інформації, поділ прослуханого тексту на частини, розуміння</p>	<p>Учень (учениця): розуміє з одного прослухування фактичний зміст незнайомого тексту, тему та основну думку (тривалість звучання художнього тексту обсягом 600-700 слів – 6-7 хв., інших стилів обсягом 500-600 слів (також</p>	<p>Актуалізація слухового сприйняття та удосконалення аналітичного мислення. Удосконалення мовленнєво-комунікативних умінь сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання.</p>

	<p>логічного й емоційно-оцінного компонентів його змісту.</p> <p><i>Слухання-розуміння</i> текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного; типів: розповідь, опис, роздум (зокрема опис зовнішності людини, опис дій, роздум дискусійного характеру); жанрів мовлення: оповідання, стаття, нарис, замітка, п'єса, казка, пісня, легенда, переказ, байка, загадка, прислів'я, приказки (об'єднані певною темою).</p>	<p>публіцистичного) – 5-6 хв.); прогнозує зміст висловлювання за формулюванням теми, поданим планом; виокремлює ключові слова й записує їх у процесі слухання; розрізняє прямо не виражену в тексті емоційно-оцінну інформацію; спеціальні засоби для виділення основних положень тексту; відому й нову інформацію; визначає основну й другорядну інформацію, причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в текстах (складніших порівняно з попередніми класами); складає простий план почутого; оцінює прослухане, співвідносячи його із задумом мовця, своїм життєвим досвідом.</p>	<p>Формування вмінь виділяти основну й другорядну інформацію.</p> <p>Удосконалення використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору, дотику). Розвиток логічного мислення, слухової пам'яті, удосконалення навичок самостійної роботи. Удосконалення усвідомленості мовленнєвої діяльності.</p>
3	<p>Читання мовчки і вголос</p> <p>Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного; типів мовлення: розповідь, опис, роздум (зокрема опис зовнішності людини, опис дій, роздум дискусійного характеру); жанрів: оповідання, стаття, нарис, замітка, п'єса, казка, пісня, легенда, переказ, байка, загадка, прислів'я, приказки. Ознайомлювальне читання (практично).</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>читає мовчки відповідно до їхнього віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення зі швидкістю 120-210 слів за хв.;</p> <p>користується з певною метою залежно від мовленнєвої ситуації ознайомлювальним видом читання (відшукує потрібну інформацію, читаючи заголовки, назву, анотацію, початок, кінцівку, окремі фрагменти тексту, орієнтується в його композиції, виділяє ключові слова, основну й другорядну інформацію, ділить текст на змістові частини, максимально повно охоплює дібраний матеріал);</p>	<p>Удосконалення вмінь логічно мислити, порівнювати, сприймати та усвідомлювати інформацію. Розвиток навичок самоаналізу, самоконтролю, самооцінки, самовдосконалення. Збагачення й уточнення словникового багатства учнів. Формування текстотворчих умінь. Уявляти наявні в тексті образи. Удосконалення рівня сприйняття текстів стилів, жанрів та типів мовлення.</p>

			<p>складає складний план прочитаного; визначає причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні особливості тексту; оцінює прочитане (його зміст, форму, авторський задум і мовне оформлення).</p>	
4	<p>Виразне читання вголос художніх, науково-популярних, публіцистичних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, п'єса, стаття, нарис, замітка, переказ, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я, усмішки (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення)</p>	<p>Учень (учениця): виразно читає вголос знайомі тексти (складніші порівняно з попередніми класами) різних стилів, типів і жанрів мовлення з достатньою швидкістю (80-120 слів за хв.), плавно, з гарною дикцією відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражає з допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, авторський задум; оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).</p>	<p>Підвищення рівня сформованості уміння навичок читати вголос, розуміти прочитане. Удосконалення техніки читання. Активізація використання всіх збережених аналізаторів (слуху, залишкового зору, дотику). Формування, уточнення та розширення уявлень. Розвиток оцінювальної діяльності.</p>	
5	<p><u>Відтворення готового тексту:</u> Перекази за простим і складним планами. Говоріння: Докладний переказ розповідного тексту художнього стилю з елементами опису зовнішності людини. Докладний переказ тексту публіцистичного стилю мовлення. Стислий переказ тексту наукового стилю. Письмо: Докладні перекази розповідного тексту з елементами опису зовнішності людини в художньому стилі й тексту-роздуму дискусійного характеру. Стислий переказ розповідного тексту з</p>	<p>Учень (учениця): переказує докладно й стисло (усно й письмово) прослухані й прочитані тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів мовлення обсягом (для докладного переказу 200-250 слів, стислого – у півтора рази більше), підпорядковуючи висловлювання темі й основній думці, з урахуванням комунікативного завдання, композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму, за самостійно складеним простим і складним планами;</p>	<p>Формування вміння самостійно добирати адекватні змісту виражальні засоби мови. Розвиток уваги, логічного й образного мислення, пам'яті, уяви. Збагачення й уточнення словникового запасу учнів. Підвищення мовної та мовленнєвої компетентності учнів. Формування навичок самостійного складання простого та складного плану готового тексту. Удосконалення вміння виправляти та редагувати помилки у власних висловлюваннях.</p>	

	елементами опису дій в художньому стилі.	оцінює текст (його зміст, форму, авторський задум і мовнеоформлення).	Удосконалення культури усного і писемного мовлення. Розвиток вербальної пам'яті.
6	<u>Створення власних висловлювань:</u> Діалогічнемовлення: <i>Діалог</i> , який доповнює почутий або прочитаний текст, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з характеристикою людей; діалог дискусійного характеру.	Учень (учениця): складає діалог за зразком, поданим початком або закінченням, діалоги до монологічних текстів, доповнює відсутні репліки в поданому діалозі; розігрує діалог (орієнтовно 8-10 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації спілкування, досягаючи комунікативної мети, аргументуючи висловлені тези, спростовуючи помилкові висловлювання співрозмовника; додержується норм української літературної мови й правил спілкування; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, даючи влучну, дотепну відповідь із використанням прислів'їв і приказок; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовнеоформлення).	Удосконалення мовленнєво-комунікативних умінь складати діалог за зразком, поданим початком або закінченням, використовуючи різні типи і види реплік. Вироблення навичок правильного, послідовного мовлення. Дотримання теми спілкування. Формування вмінь дискутувати, а саме: чітко висловлювати власну позицію (тезу), добирати аргументи і приклади на її підтвердження або спростування, контраргументи в суперечці. Виховування толерантності, чемності, поваги до опонентів. Сприяти уточненню й збагаченню словникового запасу учнів.
7	Монологічнемовлення: <i>Твори</i> за простим і складним планами. Говоріння:	Учень (учениця): складає усні й письмові твори за простим і складним планами,	Формування текстотворчих умінь учнів. Розвиток логічного, образного

		<p>Твір-опис зовнішності людини в художньому стилі.</p> <p>Твір-опис дій на основі власних спостережень (у формі інструкцій або настанов, керівництва до виконання певних дій).</p> <p>Твір-роздум дискусійного характеру публіцистичного стилю.</p> <p>Письмо:</p> <p>Твір-опис зовнішності людини за картиною в художньому стилі.</p> <p>Твір-опис дій, виконуваних автором в художньому стилі (наприклад, приготування обіду, моделювання, малювання, шиття, вишивання тощо).</p> <p>Твір-оповідання за поданим сюжетом.</p> <p>Портретний нарис у публіцистичному стилі.</p> <p>Анотація.</p> <p><i>Ділові папери.</i> Розписка.</p>	<p>обираючи відповідний ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), типи мовлення (зокрема твори-описи зовнішності людини й дій, твір-роздум дискусійного характеру); жанри мовлення (оповідання за поданим сюжетом, портретний нарис, анотація, розписка); мовні засоби відповідно до задуму висловлювання, стилю, типу й жанру мовлення;</p> <p>збирає й систематизує матеріал для твору;</p> <p>додержується вимог до мовлення й основних правил спілкування;</p> <p>помічає й виправляє недоліки у власному й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення).</p>	<p>мислення, уяви, слухової та зорової пам'яті.</p> <p>Удосконалення вмінь створення текстів різних стилів, типів та жанрів мовлення.</p> <p>Формування навичок самостійної творчої роботи.</p> <p>Удосконалення вмінь адекватного використання слів та виразів у мовленні.</p> <p>Корекція аналізуючого спостереження та правильного сприйняття.</p> <p>Удосконалення вмінь добирати та впорядковувати необхідний матеріал для твору.</p> <p>Робота над створенням художніх мовленнєвих образів.</p> <p>Удосконалення вмінь і навичок помічати і виправляти недоліки у власному й чужому мовленні.</p> <p>Робота над накопиченням практичного досвіду щодо створення творів-описів.</p> <p>Формування предметних та просторових уявлень.</p> <p>Розширення кругозору учнів.</p>
--	--	---	--	--

Міжпредметні зв'язки.

Письмова характеристика літературного героя; елементарний аналіз змісту й художніх засобів твору-живопису про подвиг людей; передача динаміки дій (образотворче мистецтво); нариси на суспільну тему (історія).

Мовна змістова лінія

№	Кіл-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
---	-------------	-----------------------------	---	---

1	105(з аг.) 2	Вступ Мова – скарбниця духовності народу	Учень (учениця): усвідомлює роль мови в збереженні духовних надбань народу; аргументовано доводить своє твердження з теми уроку.	Розвиток розуміння ролі мови як засобу вираження думок, в збереженні духовних надбань народу. Корекція зв'язного мовлення: умінь будувати логічний, аргументований вислів на задану тему.
2	8	Повторення та узагальнення вивченого Розділові знаки у вивчених синтаксичних конструкціях. Частини мови. Вивчені групи орфограм.	Учень (учениця): розставляє правильно розділові знаки в простому й складному реченнях відповідно до вивчених правил; знаходить у реченні вивчені частини мови, орфограми; визначає належність слова до частини мови, обґрунтовує написання орфограми; виправляє допущені помилки; складає прості й складні речення; читає й переказує тексти з різними видами речень.	Подальший розвиток орфографічно та пунктуаційно правильного письма. Удосконалення вмінь розрізняти слова різних частин мови. Удосконалення вмінь визначати орфограми в словах та обґрунтовувати вибір написання відповідними правилами. Розвиток культури усного й писемного мовлення.
3	12	Морфологія. Орфографія Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні; питальні й відносні; заперечні; означальні й неозначені(ознайомлення). Відмінювання займенників усіх розрядів. Перехід з однієї частини мови в іншу (займенника в іменник і частку, числівника й прикметника в займенник). Правопис займенників. Приставний <i>ну</i> формах особових і вказівних займенників. Написання разом і через дефіс неозначених	Учень (учениця): усвідомлює значення, морфологічні ознаки й синтаксичну роль займенника; знаходить займенники в тексті; визначає їх морфологічні ознаки й синтаксичну роль у реченні; утворює неозначені й заперечні займенники; відмінює правильно всі розряди займенників; правильно визначає розряд займенників <i>його, її, їх</i> ; знаходить вивчені орфограми й пояснює їх;	Формування вмінь розпізнавати займенники, визначати їх граматичні ознаки, синтаксичну роль. Вироблення навичок розрізнення займенників розрядами, правильного використання їх як засобу зв'язку речень і частин тексту. Вироблення навичок правильного вживання займенників у всіх відмінкових формах. Усвідомлення доцільного використання займенників

		<p>займенників. Правопис заперечних займенників. Написання займенників із прийменниками окремо. Внутрішньопредметні зв'язки: Культура мовлення і стилістика. <i>Уживання займенників для зв'язку речень у тексті.</i> <i>Використання особового займенника Ви у ввічливому значенні при звертанні до однієї особи.</i> Лексикологія й фразеологія. <i>Засвоєння фразеологізмів, прислів'їв, крилатих висловів, до складу яких входять займенники.</i> Текст(риторичний аспект). <i>Займенники я і ми в спілкуванні.</i> Міжпредметні зв'язки. Використання займенників у відповідях учнів на уроках історії, географії, літератури, предметах природничо-математичного циклу.</p>	<p>помічає й виправляє помилки в написанні та вживанні займенників; аналізує тексти щодо стилістичної ролі в них займенників; використовує займенники для зв'язку речень у тексті; правильно поєднує займенники з прийменниками; створює монологи й діалоги-роздуми про вчинки людей із використанням виражальних можливостей займенника для розкриття задуму висловлення.</p>	<p>для заміни невиправданого повтору іменників. Формування вмінь знаходити і виправляти помилки на вивчені правила. Запобігання типовим помилкам у вживанні займенників. Розвиток творчих умінь створювати монологічні й діалогічні висловлювання з використанням виражальних можливостей займенника. Удосконалення комунікативної діяльності. Сприяти збагаченню активного словника учнів. Розвиток культури усного й писемного мовлення.</p>
4	27	<p>Дієслово: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на -но, -то(загальне ознайомлення). Неозначена форма (інфінітив) та особові форми. Доконаний і недоконаний види дієслова. Часи дієслова. Теперішній час. Минулий час. Зміна дієслів у минулому часі. Майбутній час. Дієслова I і II дієвідмін. Дієвідмінювання дієслів теперішнього й майбутнього часу. Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Творення дієслів умовного й наказового способів. Безособові дієслова.</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює загальне значення дієслова, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; знаходить дієслово в реченні; визначає його форми, граматичні ознаки, належність дієслова до певної дієвідміни, засоби творення видових пар дієслів; правильно вимовляє дієслова й пише їх із вивченими орфограмами; аргументує написання орфограм; знаходить і виправляє допущені помилки на вивчені орфографічні правила, а також помилки у формі залежного слова;</p>	<p>Вироблення умінь визначати морфологічні ознаки та синтаксичну роль дієслова. Формування вмінь знаходити дієслова в реченнях і текстах. Розвиток творчих умінь доцільно використовувати форми дієслова в мовленні. Удосконалення орфоепічної та орфографічної грамотності. Вироблення вмінь пояснювати основні орфограми в дієсловах, використовуючи вивчені правила правопису. Удосконалення умінь складати й розігрувати діалоги,</p>

		<p>Способи творення дієслів.</p> <p>Правопис дієслів.</p> <p>Нез дієсловами (повторення).</p> <p>Правопис -ться, -шсяв кінці дієслів (повторення).</p> <p>Букви е, ив особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін (повторення).</p> <p>Буква ь у дієсловах наказового способу.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки.</p> <p>Лексикологія й фразеологія.</p> <p><i>Уживання дієслів-синонімів, антонімів у переносному значенні; засвоєння найуживаніших фразеологізмів (зокрема приказок і прислів'їв), крилатих висловів, до складу яких входять дієслова.</i></p> <p>Фонетика. Орфоенія.</p> <p><i>Вимова дієслів на –шся, -ться. Чергування приголосних у дієсловах.</i></p> <p>Синтаксис. <i>Уживання дієслова в ролі різних членів речення.</i></p> <p>Культура мовлення й стилістика.</p> <p><i>Засвоєння дієслівних словосполучень із керованим залежним словом. Уживання одних способів дієслів чи форм певного часу замість інших.</i></p> <p>Текст (риторичний аспект). <i>Складання висловлювань у художньому стилі з дієсловами у 2 ос.однини; ділових паперів (інструкція) з дієсловами у 3 особі множини.</i></p> <p>Міжпредметні зв'язки. <i>Метафора, уособлення (література).</i></p>	<p>використовує правильно форми дієслів у мовленні;</p> <p>аналізує випадки використання дієслів із стилістичною метою, визначаючи їх виражальні можливості;</p> <p>конструює речення з дієсловами в усіх часах і особових формах, зокрема в переносному значенні;</p> <p>редагує тексти щодо заміни повторюваних дієслів синонімами, уживання одних дієслів одного способу замість інших;</p> <p>складає й розігрує діалоги відповідно до запропонованої ситуації спілкування, використовуючи з комунікативною метою дієслова у формі одного часу й способу замість іншого;</p> <p>складає усні й письмові висловлювання на певну соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості дієслова, зокрема висловлювання в художньому стилі з дієсловами 2-ї особи однини; ділові папери (інструкцію) з дієсловами у 3 особі множини;</p> <p>усвідомлює роль дієслів у досягненні точності, інформативності й виразності мовлення.</p>	<p>використовуючи з комунікативною метою дієслова у формі одного часу й способу замість іншого.</p> <p>Удосконалення орфографічних умінь і навичок.</p> <p>Сприяти збагаченню словникового запасу учнів.</p> <p>Формування навичок образного мислення.</p> <p>Розвиток слухового сприйняття, мовлення, активізація пам'яті, уваги.</p> <p>Усвідомлення ролі дієслів у досягненні точності, інформативності й виразності мовлення.</p> <p>Виховання культури усного і писемного мовлення.</p>
5	16	<p>Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Активні й пасивні дієприкметники. Творення й відмінювання активних і пасивних</p>	<p>Учень (учениця):</p> <p>усвідомлює загальне значення дієприкметника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль;</p> <p>відрізняє дієприкметник від</p>	<p>Сприяти зміцненню навичок визначення морфологічних ознак та синтаксичної ролі дієприкметника.</p> <p>Формування вмінь розпізнавати</p>

	<p>дієприкметників теперішнього й минулого часу. Дієприкметниковий зворот. Безособові дієслівні форми на -но, -то.</p> <p>Правопис дієприкметників.</p> <p>Правопис голосних у закінченнях дієприкметників.</p> <p>Відокремлення комами дієприкметникових зворотів (після означуваного іменника).</p> <p>Правопис голосних і приголосних у суфіксах дієприкметників.</p> <p>Н удієприкметниках та ннуприкметниках дієприкметникового походження.</p> <p>Нез дієприкметниками.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки:</p> <p>Лексикологія й фразеологія.</p> <p>Дієприкметникові синоніми, антоніми; фразеологізми (приказки й прислів'я), крилаті вислови, до складу яких входять дієприкметники.</p> <p>Синтаксис. Пунктуація. Уживання дієприкметників і дієприкметникових зворотів у ролі другорядних членів речення. Розділові знаки при дієприкметникових зворотах.</p> <p>Культура мовлення й стилістика.</p> <p>Правильне використання активних дієприкметників у мовленні. Побудова речень із дієприкметниковими зворотами; синоніміка складних і простих речень із дієприкметниковими зворотами. Синоніміка речень активного й пасивного стану. Використання в мовленні безособових форм на -но, -то.</p> <p>Текст (риторичний аспект).</p> <p>Створення текстів-описів з уживанням дієприкметників і дієприкметникових зворотів.</p> <p>Міжпредметні зв'язки. Використання</p>	<p>прикметника;</p> <p>знаходить у реченні дієприкметник і дієприкметниковий зворот, безособові дієслівні форми на -но, -то;</p> <p>визначає дієприкметники активного й пасивного стану; засоби їх творення;</p> <p>пише правильно дієприкметники з вивченими орфограмами;</p> <p>правильно розставляє розділові знаки при дієприкметниковому звороті;</p> <p>пояснює орфограми в дієприкметнику й пунктограми;</p> <p>знаходить і виправляє в реченні помилки на вивчені орфографічні, граматичні й пунктуаційні правила;</p> <p>правильно інтонує речення здієприкметниковими зворотами;</p> <p>складає речення з дієприкметниковими зворотами;</p> <p>здійснює їх заміну підрядним реченням;</p> <p>використовує дієприкметники, дієприкметникові звороти, форми на -но, -то, а також фразеологізми, крилаті вислови, до складу яких входять дієприкметники, у власних висловлюваннях, зокрема в текстах-описах на певну соціокультурну тему.</p>	<p>дієприкметники в реченнях, визначати морфологічні ознаки, синтаксичну роль.</p> <p>Удосконалення вмінь знаходити дієприкметники у текстах, визначати їх роль у реченнях.</p> <p>Формування орфографічної та пунктуаційної грамотності.</p> <p>Розвиток творчих умінь використовувати дієприкметники та дієприкметникові звороти у власних висловлюваннях.</p> <p>Усвідомлене розуміння своєрідності лексичного значення дієприслівника.</p> <p>Усвідомлене використання дієприкметників як засобу творення образності.</p> <p>Підвищення рівня мовленнєвої практики.</p>
--	---	--	---

		дієприкметників як засобу творення образності (література); використання дієприкметників у наукових текстах (історія, географія, біологія, фізика).		
6	14	<p>Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Вид і час дієприслівників. Дієприслівники недоконаного й доконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.</p> <p>Правопис дієприслівників. Коми при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові.</p> <p>Нез дієприслівниками.</p> <p>Внутрішньоопредметні зв'язки: Лексикологія й фразеологія. Дієприслівникові синоніми й антоніми. Найуживаніші фразеологізми (у т.ч. приказки й прислів'я) з дієприслівниками і дієприслівниковими зворотами.</p> <p>Синтаксис. Пунктуація. Дієприслівники й дієприслівникові звороти в ролі другорядних членів речення. Розділові знаки при дієприслівниковому звороті й одиничних дієприслівниках.</p> <p>Культура мовлення. Правильне вживання дієприслівників у власному мовленні, дотримання інтонації в реченнях із дієприслівниковим зворотом.</p> <p>Текст (риторичний аспект). Використання дієприслівників та дієприслівникових зворотів для зв'язку речень у тексті.</p> <p>Міжпредметні зв'язки. Використання дієприслівника для створення образності (художня література); використання дієприслівника в наукових текстах (історія,</p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль дієприслівника; знаходить дієприслівник, дієприслівниковий зворот у реченні; відрізняє дієприслівник від дієприкметника; визначає граматичні ознаки дієприслівника; пише правильно дієприслівники з вивченими орфограмами; розставляє розділові знаки при дієприслівниках і дієприслівникових зворотах виправляє помилки у вживанні й правописі дієприслівників; правильно будує речення з дієприслівниковими зворотами, інтонує їх. конструює прості речення з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами, замінює їх складними реченнями з підрядними обставинними; читає й переказує тексти з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами; складає монологи й діалоги, використовуючи виражальні можливості дієприслівників і дієприслівникових зворотів.</p>	<p>Формування вмінь знаходити дієприслівники в текстах, визначати їх морфологічні ознаки та синтаксичну роль. Усвідомлене розуміння своєрідності лексичного значення дієприслівника. Сприяти зміцненню навичок визначення граматичних ознак дієприслівників. Формування орфографічної та пунктуаційної грамотності. Підвищення рівня мовленнєвої практики. Вироблення в учнів стійких мовних умінь розрізняти частини мови та особливі форми дієслова на основі лексичного значення слів. Розвивати творчі вміння використання дієприслівників у власних висловлюваннях. Збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів. Підвищення рівня мовленнєвої практики. Виховання культури усного і писемного мовлення.</p>

		<i>географія, біологія, хімія, фізика, математика).</i>		
7	18	<p>Прислівник, загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Наголос у прислівниках. Розряди прислівників (практично). Ступені порівняння прислівників. Способи творення прислівників.</p> <p>Правопис прислівників Букви <i>нта нну</i> прислівниках. <i>Неі ніз</i> прислівниками. <i>И таі в</i> кінці прислівників. Правопис прислівників на <i>-о, -е</i>, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників окремо, разом і через дефіс. Написання прислівникових словосполучень типу: <i>раз у раз, з дня на день...</i></p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки: Лексикологія й фразеологія. Прислівники-синоніми й антоніми; прислівники-омоніми до іменників із прийменниками. Фразеологізми й крилаті вислови з прислівниками</p> <p>Синтаксис. Прислівник у ролі головних і другорядних членів речення. Культура мовлення й стилістика. Правильне наголошування прислівників. Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті й засобу підсилення виразності мовлення.</p> <p>Текст (риторичний аспект). Використання прислівників у текстах художнього й публіцистичного стилів. Міжпредметні зв'язки. Використання прислівників у художніх і наукових текстах (<i>література, історія, географія, біологія, хімія,</i></p>	<p>Учень (учениця): усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль прислівника; знаходить прислівники в реченні, відрізняючи їх від омонімічних і паронімічних частин мови; визначає його граматичні ознаки; утворює ступені порівняння, практично застосовує правила правопису; правильно наголошує прислівники; помічає й виправляє помилки в правописі прислівників; аналізує й визначає роль прислівника в художніх і наукових текстах; складає речення з прислівниками й мікротексти, використовуючи прислівник для зв'язку речень у тексті; створює усні й письмові висловлювання на певну соціокультурну тему, використовуючи прислівник як виражальний засіб мовлення.</p>	<p>Поглиблення знань учнів про прислівник як самостійну незмінну частину мови, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль. Формування вмінь знаходити прислівники в реченні, відрізняючи їх від омонімічних і паронімічних частин мови. Усвідомлення багатоаспектності лексичного значення прислівника. Формування вмінь аналізувати способи творення прислівників, правильно їх наголошувати. Удосконалення вмінь правильно утворювати ступені порівняння прислівників, добирати до прислівників синоніми та антоніми. Формування вмінь аналізувати ступені порівняння прислівників, відрізнити їх від омонімічних ступенів порівняння прикметників. Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для вираження мовлення, вираження оцінки. Удосконалення орфографічних умінь й навичок. Розвиток творчих умінь самостійно розв'язувати нові пізнавальні завдання. Удосконалення мисленневих дій аналізувати, порівнювати, систематизувати й узагальнювати, доводити й обґрунтовувати.</p>

		<i>фізика).</i>		Сприяти збагаченню словникового запасу учнів.
8	8	Узагальнення й систематизація вивченого про частини мови, їх правопис і використання в мовленні.	Учень (учениця): визначає в реченні всі частини мови, називаючіх граматичні ознаки; правильно пише й пояснює орфограми; самостійно помічає й виправляє помилки в усному й писемному мовленні.	Формування цілісної системи особистих знань учнів з вивчених тем, структурування вивченого теоретичного матеріалу. Закріплення знань, умінь та навичок з вивчених частин мови. Удосконалення навички написання засвоєних орфограм. Розвиток зорового та дотикового контролю за виконаними діями.

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до рівня соціокультурної компетентності учнів	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів		
Я і українська мова й література. Я і Батьківщина (її природа, історія). Я і національна культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин, українська пісня). Я і мистецтво	Мова – скарбниця духовності народу. Формування української народності. Речові пам'ятки слов'ян, писемні джерела про слов'ян. Людина й природа. Різноманітність флори й фауни в Україні й на Землі. Екологічна культура	«Мова – цілюще народне джерело», «Щире слово, добре діло душу й серце обіграло». «Минуле свого краю завжди хвилює», «Найкраща вчителька нації – історія», «Вісники старовини», «Роль природи в житті людини», «Знати, щоб оберігати». «Мій	Учень (учениця): сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті відомості й добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної комунікативної мети; використовує українську мову як засіб формування ціннісної позиції щодо громадянського патріотизму, любові до Батьківщини, української природи, почуття гордості за свою країну, поваги до	Розвиток мисленневих операцій: аналізу, синтезу, порівняння, слухового, зорового сприймання, слухового, мовно-рухового контролю на матеріалі прочитаних чи почутих відомостей. Розвиток умінь усно послідовно висловлювати свої думки у процесі розповіді та переказів про Україну. Виховання усвідомлення про рідну країну, її символи, мови

<p>(традиційне й професійне).</p> <p>Я і ти (члени родини, друзі, товариші).</p> <p>Я і ми (класний колектив, народ, людство).</p> <p>Я як особистість</p>	<p>людини.</p> <p>Матеріальна й духовна культура східних слов'ян. Культура Київської Русі.</p> <p>Звичаї й традиції рідного краю.</p> <p>Українське образотворче мистецтво. Малярство. Іконопис. Народний живопис. Народна скульптура. Шевченко – художник.</p> <p>Родинні виховні традиції українців. Взаємини між чоловіком і жінкою. Народні пісні, приказки й прислів'я про родинно-сімейні стосунки. Друзі сім'ї й мої друзі. Моральні цінності і чесноти людини (порядність, чесність, доброта, гідність, скромність тощо).</p> <p>Покликання людини – пізнавати істину,</p>	<p>обов'язок перед природою».</p> <p>«Відгомін минулого». «Наші обереги» «Моя улюблена пісня»</p> <p>«Прекрасне в моєму житті» «Крашанка і писанка».</p> <p>«Усе дороги й дороги, а до матері – стежка...» (В.Коломієць), «Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько».</p> <p>«Україна – наш спільний дім».</p> <p>«Людина – найвеличніша з усіх істот», «Мій життєвий вибір», «Любіть землю! Любіть працю на землі» (О.Довженко).</p>	<p>її історії, культури й історичних пам'яток, сімейних цінностей, визнання цінності здоров'я свого й інших, оптимізм у сприйманні світу;</p> <p>усвідомлює необхідність бути готовим і здатним до дотримуватися морально-етичних норм стосовно дорослих і ровесників у школі, позашкільному житті, дома, суспільно корисній діяльності.</p>	<p>народів.</p> <p>Вправлення у правильному називанні національних звичаїв, розповіданні віршів, прислів'їв про Україну, про українську мову тощо.</p> <p>Корекція мовлення у процесі комунікативних ситуацій.</p> <p>Розвиток самоконтролю за мовленням у спілкуванні у школі та поза неї.</p> <p>Виховання любові до рідної країни, людей, її природи, суспільних та культурних явищ, багатств літератури, музики та цінування історичних надбань суспільства.</p>
--	--	---	---	--

	створити добро, примножувати красу, оберігати рідну природу.			
Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія				
Види загально-навчальних умінь	Орієнтовні вимоги до рівня діяльнісної компетентності учнів		Спрямованість корекційно-розвиткової роботи	
Організаційно- контрольні	<p>Учень (учениця) <i>самостійно чи за допомогою вчителя:</i> усвідомлює й визначає <i>мотив і мету</i> власної пізнавальної й життєтворчої діяльності; планує діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи; здійснює визначений план; оцінює проміжні й кінцеві <i>результати</i>, робить відповідні корективи.</p>		<p>Розвиток умінь визначати мотив і мету, планувати свою навчальну, життєву діяльність, розділяти її на етапи. Розвиток умінь обирати адекватні шляхи для здійснення плану. Вправляння в умінні оцінювати здобуті результати діяльності. Розвиток висловлювань про виконані роботи (за допомогою вчителя встановлює критерії та орієнтири оцінки, робить корективи щодо отриманого результату).</p>	
Загальнопізнавальні (інтелектуальні, інформаційні)	<p>Учень (учениця) <i>самостійно чи за необхідною допомогою вчителя:</i> аналізує мовні й позамовні поняття, явища, закономірності; порівнює, узагальнює, конкретизує їх; робить висновки на основі спостережень; виділяє головне з-поміж другорядного; здобуває інформацію з різноманітних джерел (довідкової, художньої літератури, ресурсів Інтернету тощо), здійснює бібліографічний пошук, працює з текстами вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; систематизує, зіставляє, інтерпретує готову інформацію; моделює мовні й позамовні поняття, явища, закономірності.</p>		<p>Розвиток мисленневих процесів: аналіз, порівняння, узагальнення у процесі отримання інформації та її обговорення. Розвиток спостережень, умінь робити висновки в їх результаті. Вправляння в умінні здобувати інформацію, в практичному орієнтуванні у навчальних джерелах, в умінні працювати з готовою інформацією. Розвиток зв'язного мовлення, темпоритмічної сторони мовлення (правильного мовленнєвого дихання, пауз, сили голосу, виразності мовлення, наголосу) (залежно від індивідуальних вимовних можливостей). Розвиток слухового, мовно-рухового контролю за власним мовленням у процесі</p>	

		розповідей.
Творчі	<p>Учень (учениця) <i>самостійно чи за необхідною допомогою вчителя (з урахуванням індивідуальних мовленнєвих можливостей):</i></p> <p>уявляє словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого;</p> <p>прогнозує подальший розвиток певних явищ;</p> <p>переносить раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію;</p> <p>помічає й формулює проблеми в процесі навчання й життєтворчості;</p> <p>усвідомлює будову предмета вивчення;</p> <p>робить припущення щодо способу розв'язання певної проблеми;</p> <p>добирає аргументи для його доведення;</p> <p>спростовує хибні припущення й твердження.</p>	<p>Розвиток творчого уявлення в процесі усного та письмового опису предметів, явищ.</p> <p>Розвиток логічного мислення.</p> <p>Розвиток операцій прогнозування, переносу в процесі засвоєння знань та виконання різноманітних творчих завдань.</p> <p>Розвиток зв'язного мовлення у процесі аргументованих висловів.</p>
Естетико-етичні	<p>Учень (учениця) <i>(з урахуванням мовленнєвих можливостей):</i></p> <p>помічає й цінує красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності;</p> <p>критично оцінює відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усуває помічені невідповідності;</p> <p>виявляє здатність поставити себе на місце іншої людини;</p> <p>усвідомлює й намагається творити добро словом і ділом.</p>	<p>Формування моральних цінностей і орієнтирів особистості, моральної культури і культури поведінки учнів.</p> <p>Удосконалення почуття прекрасного в мовних явищах, явищах природи, мистецтві, вчинках і звершеннях людей.</p> <p>Розвиток умінь критично ставитись до своїх вчинків, помічати і усувати виявлені невідповідності.</p> <p>Вправляння в створенні зв'язних висловлювань у процесі виконання різноманітних лінгвістичних завдань.</p> <p>Виховання співчуття, емоційно-позитивного ставлення до природи, до інших людей.</p>